

juni 2001, 28-58. Zie ook G. E. Meuleman, *De Godgeleerdheid volgens de Wet op het Hoger Onderwijs van 1876* (Amsterdam 1982).

12. Daarom kregen rooms-katholieken, lutheranen en remonstranten voor hun 'hooger onderwijs in den godsdienst' subsidie.

13. Genoemd werden: natuurlijke godgeleerdheid; kerkelijke geschiedenis; gronden der bijbelse uitlegkunde; dogmatiek; christelijke zedekunde en homiletische en pastorale wetenschappen.

14. Hier en daar werd naast de genoemde vakken onderwijs gegeven in theologische encyclopedie; theologische methodologie; kerkrecht; zendingsgeschiedenis; godsdienstwijsbegeerte en godsdienstgeschiedenis.

409

15. Zie hierover N. C. F. van Sas en H. te Velde, *De eeuw van de Grondwet. Grondwet en politiek, 1798-1917* (Deventer 1998)

16. Artikel 164.

17. Onderwijs werd gegeven in de wijsbegeerte van de godsdienst; geschiedenis van het christendom; uitlegging van het oude en het nieuwe testament; zedekunde; encyclopedie; geschiedenis der leerstellingen van de christelijke godsdienst; geschiedenis van de Israëlitische godsdienst; geschiedenis van de Israëlitische en oud-christelijke letterkunde; geschiedenis van de leer aangaande de God en de geschiedenis van de godsdiensten in het algemeen.

18. Deze is de interpretatie van De Lange.

19. Voor iemand als J. J. P. Valetón jr had de 'duplex ordo' geen wetenschaps-theoretische betekenis. De naam faculteit der godgeleerdheid was behouden gebleven en daarmee was de exegese een theologisch vak. Bovendien combineerde hij zonder moeite de 'historisch-kritische methode' met zijn geloof in de bijbel als Gods Woord. De Leidse hoogleraar A. Kuennen weigerde Valetón daarom als vakman serieus te nemen. De discussie is in feite nog altijd gaande. Zie hierover M. J. Aalders, *Ethisch tussen 1870 en 1920. Openbaring, Schrift en ervaring bij J. J. P. Valetón jr., P. D. Chantepie de la Saussaye en Is. van Dijk* (Kampen 1990). Te Leiden kwam het in het laatste kwart van de twintigste eeuw enkele malen tot heftige discussies over de vraag of een doctoraal examen in de kerkelijke vakken kon worden afgelegd. Zie H. J. de Jonge, 'Ontkomen aan een kwade droom. De faculteit der godgeleerdheid', in: H. J. de Jonge en W. Otterspeer (red.), *Altijd een vonk of twee. De Universiteit Leiden van 1975 tot 2000* (Leiden 2000) 39-45. In Utrecht heeft men de 'positivistische' interpretatie van de wet altijd afgewezen. Zie A. de Groot, 'De Faculteit der Godgeleerdheid', in: H. W. von der Dunk e.a. (red.), *Tussen ivoren toren en grootbedrijf. De Utrechtse universiteit 1936-1986* (Maarssen 1986) 321-334, aldaar 321.

20. Zie Artikel 2 van het 'Reglement op het hooger onderwijs in de godgeleerdheid tot vorming van evangeliedienaren voor de Nederlandsche Hervormde Kerk', in: J. Douwes en H. O. Feith, *Kerkelijk wetboek. De reglementen en verordeningen der Nederlandsche Hervormde Kerk, met aantekeningen* (Groningen